

HARGITAVÁRALJA

A Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye
Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata

Felelősszerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő:
ÁDÁM ÉVA

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Tűzimádó

Csak ül nagymozdulatlanul,
A szobornál is szótlanabban
És néz zsardító tűzparázst,
Amint a láng felette lobban.

Szótalan néz, időtlen lát
Pásztortűzet a Göbi rónán
S tábortűzet vig éccakán
A Pamiron s a Káspitónál.
Lát vésztűzet Etelközön
S örömtűzet a Tiszaparton;
Lángot menyecskecsók borán
S szikrát örökverekvő kardon.
Lát szentharagtól mennykővet,
Mi nem siet, de el se késett, —
S lát imacsendű bolt alatt
Örökkön égő égi mécset.

A tűzbe néz ... s mig észrevénné,
Melléje ülök — magam mellé ...

Reményik Andor.

Központi szerkesztőség és kiadóhivatal:
Szeged, Csemegi u. 4. Telefon: 21—06.

Budapesti szerkesztőség:

X., Stróbl Alajos u. 7. fszt. 445.

Telefon: 1-44-8-33.

Főszerkesztő: Budapest, IV.,

Bástya u. 35. II. 6. Telefon: 184-406
Előfizetések és egyéb anyagi küldemé-
nyek Szegedre, szellemiek a budapesti
és a szegedi szerkesztőséghez egyaránt
küldhetők.

Csekklapunk száma: 43.002

*

Lapunk amerikai területen megrendelhető
amerikai szerkesztő irodánkban.

Címe: **Stephen De Losonczy C. E.**
mérnöki irodája 205. Enst 87. th' Street.
New-York. USA.

A szerkesztőség tagjai:

Sándor Erzsí (Budapest.)

Sz. Solymos Bea (Budapest.)

Dr. vitéz Bodor Aladár (Budapest.)

Gáspár Jenő (Budapest.)

Dr. Filó János (Budapest.)

Dr. v. Kolosváry Borcsa Mihály
(Budapest.)

*

A Hargitaváralja Jelképes Székely
község bírái:

Főbíró:

Dr. Veress Gábor (Bpest.)

Bírák:

Márton Ferenc (Budapest.)

Dr. Fazakas Sándor (Debrecen.)

Dr. Gonda Tibor (Szombathely.)

Jósa János (Szeged.)

Mezey Árpád (Felsőgalla.)

Péterfy Gyula (Kispest.)

Tordai Sándor László (Gödöllő.)

Futásfalvi Vargyassy Márton
(Pestszenterzsébet.)

Xantus Elek (Gyömrő.)

Előfizetési díj Magyarországon:

Egész évre — — — — 10.— P

Félévre — — — — 5.50 P

Negyedévre — — — — 3.— P

Számonkint — — — — 0.60 P

Európában:

Egész évre — — — — 10 s. v. frank

Európán kívül: 3 dollár.

Szerkesztői üzenetek.

A kéziratokat vissza nem adjuk.

Csak választélyeggel ellátott levelekre
válaszolunk.

Előfizetések csekkzámlánk számával
(43.002) ellátott blanco csekklapon is
beküldhetők.

Árpád nyomda nyomása

Nyomdáért felel Szittner János

Tölgyesi. Bpest. A világháború idején a tölgyesi szorosban elesett Hősök apró nyírfakeresztben temetőjéről beküldött fényképet megilletődve vettük a hozzáfűzött jóindulatú magyarázatokkal együtt, hogy a harctereken a Hősök sirja felett vallaskülönbség nélkül keresztet állítottak, valamint a névtelen Hősök közös sirja fölé is. Ezt magunk is tudjuk és mindenki, aki katona volt. A megható képet kivételesen visszaküldjük, mint harctéri emléket, részben mert a klisé megcsináltatására nem áldozhatunk, bár a szép kép lapunk díszére válna, részben azért, mert a hozzászólásokat már lezártuk. Ami a másik kérdést illeti, tudomásunk szerint most úgy temetik a hősi halottakat, pl. a bpest—rákosi Hősök temetőjében, hogy ha a család állít emléket, olyant állít amilyent akar, ha hivatalosan jelölök, most is apró keresztet állítanak, bármely valláshoz tartozott. Mi így tudjuk, de megkérdezheti a Honv. min. sírgondozó oszt.-tól is.

Gallai Krónikás. A meleg sorokért köszönet! Nem fért bel! Más ok nem volt. Szeretett bírátoknak igaz szívből kívánunk mielőbb teljes felgyógyulást. Találkozást remélve és várva küldünk igaz szívvelyes üdvözetet.

G. Gyula Bpest. A küldött okmányt, hálás köszönetet mondva, elhelyeztük azt a „Hargitaváralja“ múzeumban. Az egyidejűleg küldött kéziratot tárgyak szerint felosztottuk több önálló apró közleményre. A Székely Szótár részére szépen gyűl az anyag, amelynek feldolgozása után önállóan jelenik meg. Kivételesen közöljük székely szavait, mivel azokat keretbe foglalta. További küldeményeit örömmel várjuk. Szívvelyes üdvözet!

Olthévízi, Bpest. Mindig örülünk, ha valamelyik közleményünk olvasónk tetszését különösképpen megnyeri. Im itt adjuk tudtul a „Guzsajos“ írójának is, hogy „otthoni zamatú“ írását nagyon élvezték.

B. E. Szobtendre. Régi időkben kicsiny falukban sok minden történhetett, ami ma már nem volna lehetséges. De, mert emlékezete szerin' valóban megtörtént, éppen ezért meg kellene örökíteni, mint régi különc székelyek furcsaságait. Az „áthidalas“-nál ezt is szem előtt kell tartani. Reméljük a legjobb megoldást. Hanem a három oláh úr neve és cselekedete nagyon kikívánkozik tollunkból a nyilvánosság felé. Ha hozzátartozói érdeke ezt megengedi, kérem küldje le a levélben írott adatokat egyidejűleg oda, nová a könyvkiadás ügyében amúgy is írni szándékozik. Üdv.!

Felelős lapkiadótulajdonos: **Cs. Jósa János** községi bíró.

HARGITAVÁRALJA

a Hargitaváralja jelképes székely községek hiv. közlönye.

Az erdélyiek tudományos, szépirodalmi és társadalmi folyóirata. Megjelenik minden hó 1-én és 15-én

Felelős szerkesztő:
JÓSA JÁNOS

Szerkesztő;
Á d á m É v a

Főszerkesztő:
Dr. SZACSVAY JÓZSEF

Erdélyi magyarok, székelyek!

Írta: UJFÁLUSSY LOSONCZY ISTVÁN.

New-York, 1940. jan. 12.

Az amerikai magyar lapok, mint régebben jeleztük, igen tevékeny részt vettek ki Erdélyünket felszabadító propaganda munkában. Az alábbi cikket az amerikai „Egyértés” c. magyar lapból vettük át, amerikai szerkesztőirodánk vezetőjének, U. Losonczy István tollából, hogy lássák olvasóink, azt a becses munkát, amelyet lapunk útján közös erővel karöltve végeztünk.
(Fel. szerk.)

Mi, akik a szabadság hazájában, az Egyesült Államokban élünk és ennek a nagy országnak alkotmányát és törvényeit tiszteletben tartjuk; mi, akik a szülőhazánknek területi integritásáért megalkuvást nem tűrő kitartással, békés és a törvények által megengedett eszközökkel harcolunk; mi, akik Erdélyben maradt apáink, testvéreink és rokonaink érdekeinek és szűkebb hazánk visszaszerzésének lelkünk-ből ki nem irtható reménységével megindítandó céltudatos munkálkodással a békés revízió mellett küzdünk, azért, hogy a huszonegy évvel ezelőtt Trianonban szétdarabolt ezeréves magyar hazánknek új-ból visszaadják az ezer éven keresztül fennállott történelmi határait, — mi szólnak hozzátok, testvérek!

Egész Erdély, annak minden egyes magyarja és székelye a külföldön élő testvéreiktől várja azt a munkát, amely a homokra épített Nagy-Romániát megfogja dönteni, amely a nemzeti zászlót az emberi kultúra, haladás és szabadság jegyében Erdély básiyaira ki fogja tűzni.

E magasztos szent cél érdekében az 1940-ik esztendőben minden magyar és minden erdélyi magyar és székely testvérünk szent kötelessége segíteni, hogy ezzel is előre vigyük a békés úton elkövetkezendő visszacsatolását Erdélynek és Székelyföldnek az ezeréves Magyarországhoz.

Az élet nehéz, küzdelmes harcaiban, a mindennapi kenyér tisztességes megszerzésének verejtékes gondolai között ne feledkeztek meg szabad Amerikában élő testvérek arról, hogy az otthon maradt apáink, fiaink, testvéreink, rokonaink a faji elnyomás legbrutálisabb

eszközével üldözik, börtönbe hurcolják és megfosztják egyéni szabadságuktól, szorgalmas munkájuk gyümölcsétől: vagyonukat el akarják venni. Koldus rabszolgákat akarnak nevelni belőlük.

Erdélyben élő magyar és székely testvéreink szenvedésekkel, gyötrelmekkel telített ellenállásban igyekeznek a végső békés harcokig védekezni.

Amerikai magyarok! Székelyek! E nehéz küzdelemben segíteni és a békés harcokhoz odaállani minden becsüleles és törvénytisztelő, új hazáját és óhazáját szerető magyar és székely embernek kötelessége.

Mi, akik szülőhazánktól messze estünk, legyen az munkás, iparos, kereskedő, hivatalnok, egy pillanatra az 1940-ik esztendőben szakítsa félbe a munkáját.

Egy pillanatra ezekben a háborús napokban repüljön át a lelke az óhazába, a Királyhágón túlra, nézzen be azokhoz a szomorú tűzhelyekhez, ahol ma nincsen dal, nincsen öröm, ahol ma hosszas szenvedésekben, nélkülözésekben fakóra vált magyar arcok kétségbeesése szomorú némasággal fordul feléje. Egy pillanatra jusson eszébe gyermekkorának emléke, az az ismerős táj, ahol született, az a temető, ahol apáink nyugszanak és az a templom, amelyben valaha hívő lélekkel imádkoztunk.

Egy pillanatra szálljatok csak magatokba, erdélyi magyar és székely véreim, hogy megláthassátok azt a könyörtelen, vádló igazságot, mely elítél minden széthúzást, minden gyűlöletet és minden léha közönyt, ami az erdélyi elnyomott magyarságért és székelységért a közelben meginduló küzdelmet akár az erők szétforgácsolásával, akár a gyűlölködés felszításával megbénítja, lehetetlenné teszi.

Magyar és székely testvéreim! Ezekben a történelmi időkben bizzunk a magyarok nagy Istenében, hogy a sok szenvedésnek hamarosan vége lesz. Győzzön az Igazság! Közéleg Erdély felszabadulása! Már látjuk Kelet felől az erdélyi őrtüzeket, amint egymás után kigyulladnak. A Királyhágó felől a gyönyörű szép Erdély, a magyar Erdély: kincses Kolozsvár, Nagyenyed, Gyulafehérvár, Vajdahunyad, a székelyek ősi városai: Marosvásárhely, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Csíkszereda, Kézdivásárhely, Brassó ragyogó dicsőségű magyar és székely városok újból a Szent István birodalom részesévé válnak!

Álmutasok.

Halvány az arcom:
Téli nyugalomban
Szép fehéren alszom...

Két szemem lezárva:
Mégis odalátok
A régi hazámba.

Isten ajándéka
Álom — kóborlásom:
Székelyországot így
Néha mégis látom...

Ádám Éva.

Ülj mellém a kandallóhoz

Irta: HOFFMANN GÉZA.

VIII. A kelemenhavasi Uz Bence.

(Folyt.)

Bélbor Erdélynek legmagasabban fekvő községe, tu'ajdonképen Ditró és Szárhegy tulajdonát képező erdőség területén létesült telepítés, vagy jobban mondva a moldovai Made, Glod és Domitárú községekből, az elviselhetetlen nyomás miatt mult században kimenekült néhány oláh család és leszármazóinak búvó helye.

Rendkívül szép fekvésű hely ez. Kerek tágas fensík, minden felől óriási fenyvesek koszorújába foglalt tisztás s ami még Borszékenél is értékesebbé teszi, ez a forrásainak mesés bővsége. Amerikai méreteken nyilvánul itt a természet bőkezűsége. Circa 80 forrást számláltunk meg, amelyek közül a legvízdúsabbat és a legnagyobb robbajjal előtörőt „Attila forrásnak” neveztük el.

Borszék és vidéke méltán megérdemelte volna, hogy „Nemzeti parknak” nyilvánítsák. A keleti Kárpátoknak ez a kiugró szöglete, a természeti ritkaságoknak és jelenségeknek annyi sokféleségét foglalja magában, hogy erre a célra alkalmasabbat a régi Nagymagyarország területén nem találánk.

A fenyvesekben nincsen őszi halódás, melanchólia, az elmúlás borongós hideg fuvallata sem rontja az életkedvtől sugárzó hangulatunkat, a fenyves örök zöldje nem ismeri sem a kitavaszkodás zsendülését, sem a levél hullatás sóhaját. A fenyves akkor is az élet mosolyával néz fel a nap korongra, amikor a tél fehér szemfedővel borítja a földet. De, ha nem is így lett volna, nemes opál felfedezéséért érdemes még nov. elsején is neki vágni a Kelemen havas rejtelmes, vulkán eredetű szirtjeinek.

Erről a ktrándulásról még a messze szaladt idők eme távolságából is ezzel a fenyő illatos hangulattal írom e sorokat. Felejthetetlenül kedves, de most már fájdalmas emlék! Olyan mint amilyen a legkedvesebb halottunkkal egy nagyon kedvesen eltöltött napnak az emléke. Hiába tárom ki karjaimat a vízió után, ez már számomra nem tér vissza soha!

Egy mosolygó tisztáson, amelynek nyári színpompáját a fagyal és a csipkerózsa piros, fehér bogyói és a folyondárok fehér csokrai még megőrizték, Csathó bemutatta azt a vadász tudományát, amelyet Nyíró József Uz Bencéjében oly élvezetesen élénk varázsol. Megjött a helyet is, ahonnet a nyúl ki fog törni s oda hamiskás szemhúnyorítással engem állított és a másik oldalról befigérte a „vadpávát.” Ő is tudott a madarak nyelvén beszélni. Nem is telt sok időbe, kiugrott a nyúl is, pont én mellettem, de tőlem sértetlenül szaladt tovább. Vadász soha sem voltam s jobban érdekelt Csathónak ugyan ebben a pillanatban eldördült lövése, aki a bokorból az ékes tollazatú vadpávát ki is emelte. Természetesen az elszalasztott nyúlért volt mit hallgatnom, sőt amikor ezt az érdekes kirándulásunkat dr. Szilvássy az „Erdély” című turista lapban leírta, a vesszőfutásból még ott is kijutott.

Erősen esteledett már, amikor a fenyves régió szélére, a gyalog

fenyő határához értünk. Itt ütöttük fel a tanyánkat, Csathó a lovakat leszerelte és szabadjára engedte. Legelni valójuk még bőven volt, mert ebben az esztendőben még e tetemes magasságban is csak szé-
lídebb hóharmatok érték a vegetációt, amit a havasaji növényzet fel-
sem vett.

Gyergyó tetején szabadban eltölteni egy novemberi éjszakát, olyan vezető társaságában, aki hosszú életét a kőszáli sasok, a zergék, a medvét birodalmában töltötte, olyan élmény, hogy ha ezt úgy akarnám leírni, hogy ezzel is fokozzam olvasóim lelkében szép Székelyföldünk utáni akadályokat nem tűrő vágyakozásunkat — plagiálnom kellene Uz Bencéből.

Ezen éjszaka élményeiből mégis felemlítem, hogy hatalmas fenyő hasábok tábori tüze mellett folyt a beszélgetés. Mind a hárman természetbarátok voltunk. Mind a hármunknak nem a rideg akták, hanem a teremtés rejtélyeinek, csodálatos törvényeinek és a lét problémáinak kifürkészése volt a munka terrénuma. Mindenikünk tudott tehát valami újat, tanulságosat, elmélkedésre valót felhozni.

Ilyen mély tárgyanyaggal eltelt a féléjszaka, amire mi kevésbé edzetek, a Csathó által elkészített mohi ágyban, a kézi szövésű juhgyapjú takarókba beburkolózva, elaludtunk. Csathó a maga módja szerint a tűz mellé kuporodva, hol fél álomban, hol ébren figyelt. De alig szenderegünk el, hirtelen nagy robbaj riasztott fel, amelyet a legelésző lovaink okoztak. Egyenesen hozzánk törtettek. Gazdánk szerint a lovakat egy mackó riasztotta meg, amelynek erre felé valami keresni valója volt még. — No majd a világhosszágnál megtudjuk mi járatban volt, — nyugtatott meg mindnyájunkat, — még lovacskáit is simogatással — a havasok koronázatlan királya.

Világos nappal felébredve éreztük, hogy valami szokatlan súlyos teher nyomja a felsátorból kinyúló féltestünket. Csathó mosolyogva várta az ébredésünket, mely valóban meglepetést hozott. A súlyos teher — jó vastag hótakaró volt. Kelemen havas tehát bemutatta, hogy a novemberi még sem lehet oly semmibe venni. Csillagos égbolt ragyogott felettünk, amikor lenyugodtunk s hótakaró fed, amikor felébredünk. De hát ez is csak fokozta jóhangulatunkat, nemkevésbé az a pompás havasi reggeli, amelyet Csathó részünkre másik meglepetésként készített. Az ú. n. „medvét.“ Túróval tömött és szőnen pirított kukoricalisztból készült puliszkát.

De nem áradozhattunk a meglepetések hatása alatt. Hív a cél — a rejtélyes kincs s így gyorsan, most már gyalogosan, elindultunk s hozzá kezdünk az igazi hegymászáshoz. Utközben megnézzük még az éjjeli látogatónk nyomát, amelyhez csalhatatlan biztonsággal vezetett Csathó. Valóban medve járt a közelünkben, hogy mielőtt a téli szállására térne még nyalakodhassék a vad méhek mézraktárából. Békés szándékának és civilizáltságának bizonyítékát adta azzal, hogy nem vért, hanem édességet keresett a közelünkben. Most már szikla- és szikla-görgeteg minden, küzdelmes a hegymászás; elhaladtunk a Putorásza gleccservájtja tengerszem mellett, amely két nagyobb folyónak a forrása, a Toplicának és a Besztercének s egy órai kemény kapaszkodás után felérünk a gerincre s kibontakozott előttünk a Kelemen havas impozáns kilenc csúcsa. De engem egyelőre nem

ez az elbűvölő látvány érdekelt, hanem a beigért „nemes opál“, amely Csathó szerint máris itt fekszik a lábaink alatt, csak utána kell nyúlni.

És ... és ...? Valóban... színjátzó, amorf... mintha csak ugyan nemes opál lenne... de most már kételkedtem erősen abban, hogy ekkora kincshalmaz, amely itt körülöttem fekszik s amelyre példa csak az ezeregy éjszaka meséiben lehetséges, itt herjen évszázadokon, a kincséhes emberek birtokában, amikor Kelemen havas mégsem olyan istenháta mögötti hely, ahol még a madár sem jár. Látszat szerint nemes opál, de lehetőség szerint még sem az. Nézzük meg miféle csalfa játék ez?

Vizsgálom a kődarabot, a kísérom meg az arcomat. Várakozásteljesen eltűnődünk mind a hárman, de kezd már valami derengeni nálam. ... Zöldes kőzetalap ... erős sárgaszínű zárványok ... közötte ez az opálos színjátzást mutató, kavics nagyságú szem. Előveszem a zsebkésemet és a nemes opál, mint faggyú faragható, lágy, kivájható az anyakőzetéből, tehát nem egyéb mint metamorf átváltozása a földpátnak. — Kaolin szemecskék. S most vizsgáljuk meg a sárgás zöld alapkőzetet. Gyufát gyújtok s a követ fölébe tartom. A sárga foltos rész égni kezd, még pedig kékes rövid lánggal, és kénre emlékeztető szúrós szagot terjeszt. Nem szenvedett kétséget, hogy a Kelemen havasi gerincen a nagy tömegben látható szikla — *termés ként* tartalmaz.

Expedíciónk ilyenformán eredeti célját bár nem érte el, nemes opálra nem bukkantunk, de a felfedezésért mégis érdemes volt Gyergyó legmagasabb pontjára felküzdeni magunkat. Csalódottan; lehangoltan egyikünk sem fordult vissza és bár dermesztő hóförgetes szélorkán kényszerített a gyors sietésre, mégis mire ismét Csathó barátságosan meleg szobájában lepihenhettünk, lelkesülten tárgyaltuk felfedezésünket. Nagy értéke ez is a mi drága Székely földünknek, a termés kén, amely Magyarországon eddig bányászható mennyiségben ismeretlen volt. Lássuk hát mit tudunk majd vele kezdeni!

Ez alkalommal az én geológiai magyarázatom volt az esti fő-tárgy, amely újabbi felfedezésekhez vezetett, hiszen Csathó olyan volt a Kelemen havas vadonjaiban, mint a kincstartó középkori várában. Csak szólni kellett s máris nyitotta a titkos kincstár ajtaját.

Vége a VIII. résznek.

A megyeháza

Irta: HATOLYKAI PÓTSA JÁNOS

(Folyt.)

A földszinten a kaputól balra volt az alispáni traktus, a levéltárral, iktató- és kiadó hivattal. A jobboldalon voltak a főjegyző, az aljegyzők és gyakornokok szobái. Itt kapott helyet a vármegyei tisztifőorvos és főállatorvos is.

Az évi időmben alispánok voltak Forró Elek, br. Apor Gábor

a mostani vatikáni követünknek édes atya, Tompa Miklós, Gábor Péter, Szentiványi Miklós és Király Aladár.

Ezek közül őszinte barátság fűzött Király Aladárhoz, akit széleskörű műveltsége, kiváló írói és szónoki képessége és izzó székely mivolta miatt nagyrabecsültem.

Szentiványi Miklós alatt léptem be a vármegyei szolgálatba, mint fizetéstelen közigazgatási gyakornok. Soha sem tudom elfelejteni, hogy mikor kissé rövidre szabott referádámat benyújtottam neki, ezekkel a szavakkal adta vissza: „Jánoska fiam többecsét a miniszternek.“

Király Aladár kir. ügyésznek alispánná választása a reformkor szak győzelmét jelentette a régi rendszerrel szemben. A főispánságig vitte. Székely szíve nem bírta a száműzetést s ha élve nem is, de halóporaiban visszatért az imádott hazai rögök közé.

De folytassuk a megyeháza leírását. Az egész ház alatt óriási pince terült el telve szélében és hosszában boroshordókkal, mert édes atyám százdányáni (Kisküküllő-vármegye) birtokának egész bortermése itt tárolt. Lehetett akkor 25 hold szőlőnk s annak egész termését megitták a háromszéki urak.

A közigazgatási bizottság 24 tagja minden hónapban vendégünk volt. Minden közgyűlés után legalább négyszer évenként, ötven személyes és a király születésnapján száz személyes lakoma volt nálunk a közgyűlési teremben. Ez lehetett taktika is apám részéről, asert akármilyen viharos ülésnek vége kellett legyen 12 órakor, hiszen nztalt kellett teríteni s a közgyűlési ebédet nem engedte volna el a legádázabb ellenzéki bizottsági tag sem.

Vagyont gyűjteni vagy gyarapítani nem is lehetett a háromszéki főispáni székben.

Huszonöt hold szőlőnek a termése 26 éven át! Egy kisebb-fajta malmot lehetne elhajtatni ezzel az óriási bormennyiséggel.

Ezeket a nagy traktamentumokon s amelyek fél 1 órakor kezdődtek és 4 óra előtt soha nem fejeződtek be, mindig apám ült az asztalfőn, mert anyám többnyire gyengélke lett és fárasztotta volna a sok emberrel való kedveskedés. Rólunk gyermekekről szó sem lehetett. De mégis, ha a közigazgatási bizottsági tagok közül annyian lemondottak az ebédről, hogy csak 13-an maradtak volna, akkor én is helyet foglalhattam, mint 14-ik az asztalnál.

Én ezekre az ebédekre borzasztóan büszke voltam s jókedvűen távoztam onnan, mert a vendég urak titokban nekem is juttattak a tüzes küküllőmenti borokból, amelyekből egyébként nem igen volt részem.

Egy ilyen ebédnek tragikomikus folytatása lett. Az asztalszomszédaim jó lelke egy kissé túl lőtt a határon s én kipirult arccal s egy papír forintossal a zsebemben rohantam le a megyeháza előtti sétátérre, ahol két jó barátom Pünkösti Lajos és Gál Miklós várokoztak rám.

Természetesen eldicsekedtem nekik, hogy mennyit ittam. Erre ők, akiknek ilyenben soha nem volt része, rávettek, hogy a forintból vegyünk bort és dohányt s azt fogyasszuk el a megye kertjében. Gál M. hozott is a kabátja alatt egy liter bort és egy pakk

dohányt és papírt. A vége az lett, hogy mindhárman berugtunk, az eszméletlenségig részeg Pünkösztit a kertben hagytuk, mi pedig eltávoztunk. Én fejfájást színelve korán lefeküdtem. Egyszer csak arra ébredek, hogy nagy zaj van az udvaron. A szakácsné és a szobalány éppen akkor vezették haza kézi lámpások világa mellett az én Laji barátomat. Vilma néni, a Lajoska mamája pedig megizente, hogy ne merjek a házuk elé kerülni, mert megpofoz.

A megye kertje, az ősi fenyő sétányával és számtalan gyümölcsfájával gyermekéveink szenzációja volt. Ide jártunk vadászni, az én kis sárga lovamon lovagolni és dohányozni. Istenem, hová lett a játszói gyermekkor a maga ártatlan csínyjeivel és örömeivel és hová lettek a kedves barátok?

De mivé lett a megyeháza, szülőházam? Uram, pogányok költöztek a Te hajlékomba!

Ha arra kellene felelnem, hogy melyik volt a legörömteljesebb és a legszomorúbb esemény, amely a megyeházban ért, kész volnék a felelettel.

Legjobban akkor örültem, mikor vármegyei aljegyző koromban egy évi fizetéstelen szabadságot kaptam külföldi útra és ismereteim gyarapítására.

A legszomorúbb esemény pedig az volt életemben, mikor megállott a négyesfogatú gyászkocsi a megyeháza előtt s megindult a gyászmenet az ősi közgyűlési teremből atyámnak fenyőfa koporsóba zárt földi maradványaival a szentgyörgyi temető felé s nekem el kellett hagyni a megyeházát, szülőházamat, boldog gyermekkoromnak és ifjúságomnak felejthetetlen hajlékát.

De nem, még eunél is fájdalmasabb volt a viszontlátás 1936-ban!

Vége.

Dr. Baktay Ervin hangjátéka Kőrösi Csoma Sándorról.

Folyt.

Csoma: De akkor — legalább egy időre — mégis halasztást kell szenvednie igazi céloznak, amely Mongolországban vár reám...

Moorcroft: Ugyan már! Két-három év, mit tesz az? S azután a tibeti ismeretek fegyverével erősödve vághat neki az útnak és folytathatja ott, ahol megszakította!

Csoma: (Reménykedve) És meglehet, hogy a tibeti nyelvben kapcsolatokat fedezhetek fel a magyar nyelvvel...

Moorcroft: Érez kedvet a vállalkozásra? (Kis szünet.)

Csoma: (Határozottan.) Elvállalom a feladatot. Nem a támogatásért. Nem is fogadok el többet, mint amennyi épen elég lesz az életem fönntartására. De végre alkalmam nyílik, hogy lerőjjam erkölcsei tartozásomat az angol nemzetnek! És becsületemre fogadom, hogy megoldom a feladatot! Vagy végére járok a vállalt kötelezettségnek, vagy — elpusztulok.

Moorcroft: Furcsa ember ön, Mr. Csómá... Hasonló helyzetben egyetlen angolnak sem jutna eszébe, hogy lekötelezettnek érezze magát. Különös nép lehet az, amelynek ilyen kényes az önérzete... De az ilyen különös emberek közt teremnek a hőrokok... Nos, Mr. Csómá, megkötjük az egyezséget?

Csoma: Itt a kezem! (Kézfogás.)

Moorcroft: All right! (Józanul, üzletszerűleg.) Bocsásson meg, ha most mindjárt rátérek az anyagiakra. Nálunk angoloknál már ez a szokás. Azonnal jelentést írok egyezségünkről a kormánzatnak és a tudós társaságnak. Addig is előleget folyósítok önnek. És kérem, maradjon velem, amíg a válasz megérkezik. Közben is foglalkozhat a tibeti nyelvvel. Én Leh felé tartok, ott találkozom tudóstársammal, Mr. Trebeckkel. Lehben alkalmas tibeti nyelvtanítót szerzünk önnek; jó lesz előkészületül. Amikor aztán vissza kell térnem Indiába, ön elmegy Tibetbe és folytatja a munkát.

Csoma: Önnel megyek. Semmiféle tántoríthat el többé a vállalt köteleességtől!

Moorcroft: Mr. Csómá, — nekünk angoloknak ritkán imponál valami vagy valaki, — de ön imponál nekem! Jóbarátok leszünk?

Csoma: Azt hiszem, máris jóbarátok vagyunk!

9. jelenet. *Csoma cellája a zanglai lámakolostorban, 1823/24. télén.*

(Szélszűvítés az ablakon és ajtón át, a szél az ablakot veri.)

Szangje Puntzog láma (Csoma tibeti tanítómestere): Szkander Bég, én nem állom tovább ezt a kegyetlen hideget! Lefagy a kezem! Tüzet rakok.

Csoma: De akkor megint füst lesz, mint legutóbb!

A láma: Inkább legyen füst, mint hideg!

Csoma: Miért nincs nálatok Tibetben tüzhely meg kémény? Akkor tüzet lehet gyújtani, még sincsen füst.

A láma: Mindig így volt, apáink is így tüzeltek, nekünk is jó így. Télen nem kell olvasni, tanulni. Az ember jakbört tesz a padlóra, lehever a tűz mellé, ott lenn kevesebb a füst. (Hallani közben, hogy tüzet csihol, fadarabokat rakogat a kőpadlón, a száraz fa ropogni kezd, a tűz sistereg.) Így ni, máris melegít. (Kis szünet.)

Csoma: Tele van a szoba megint füsttel! Véresre marja a szememet! Így képtelenség dolgoznom!

A láma: Mondtam télen nem kell olvasni, írni! Nyárra való dolog az.

Csoma: De én nem vesztegethetem az időt, mint ti! Kötelességem van. Vállaltam, hogy elvégzem ezt a munkát. Pézt is kaptam érte... Abból fizellek téged is, amiért oktatsz. Nem becsületes dolog tétlenül lebzselni, amikor kötelességünk van. Dolgozni akarok!

A láma: De ha tűz nélkül maradsz, betegre fázkodik, vagy halálra fagy a tested! Ilyen kegyetlen téltre régóta nem emlékezem!

Csoma: (Követelősen, erőlyesen) Oltsd ki a tüzet, Szangje Puntzog láma! Könnyezik a szemem, nem látok! És úgy ég, mintha perzselnék! Oltsd ki a tüzet!

A láma: (Durcás, megbántott hangon.) Nem bánom, legyen

ahogyan kívánod. (Hallani, hogy szétrugja a tüzet, vizet önt a párázsra, sistergés.) De, Szkander Bég, én nem vállalkoztam arra, hogy megfagyjak melletted! Hiszen a tél még vagy hat hónapig eltart! Nem maradok veled egy szobában. Beköltözöm a többi lámához, a közös terembe. Ott ropog a tűz és mi nem törődünk a füsttel...

Csoma: Jól van, láma eredj. Most már annyira vagyok, hogy magamban is folytathatom a munkát.

A láma: (Vacog a foga, sziszeg a hidegtől.) Hiszen a könyvtárunk felét már elolvastad! Egész rakásra gyűlt a sok írás és feljegyzés, amit csináltál! Pihenj most egy kis ideig!

Csoma: Egyetlen órát sem akarok elvesztegetni! Be kell fejeznem a Tandzsur köteteit mind, aztán a Kangjur gyűjtemény könyveit veszem sorra. Eddig már tizenötezer tibeti szót gyűjtöttem össze, melléljük jegyezve értelmüket az angolok nyelvén is. Legalább húsz-ezer szót kell még feldolgoznom!

A láma: De hát lefagy a kezed, ott az ablak előtt az ágyon ülve, a lapokat forgatod és írni próbálsz! Brrrr... (Kezeit fujja, csapkod, hogy felmelegedjék.)

Csoma: Ne félt engem, Szangje Puntszog! Kitanultam a módját. Hála a jószágos kusógnak, jó meleg birkabőr bundát kaptam, alatta meg daróckaftánt viselek. Jól összehúszom magamon a ruhát, aztán kezeimet behúszom a kaftán alá, így ni, s a meztelen testemen, a hónom alatt melengetem az ujjaimat. Csak akkor veszem elő a kezemet, amikor lapozni kell egyet a könyvben. Aztán megint visszadugom a hónom alá. Nincs jobb fűtés, mint az emberi test melege!

A láma: (Didereg, vacog.) Szkander Bég, én még nem láttam olyan embert, mi te! Vasból vagy! ... vagy talán aranyból... Hanem én megyek, nem bírom tovább ezt a rettenetes fagyot! De majd időnként felküldök neked egy kis jó forró teát!

Csoma: Köszönöm, Szangje Puntszog. Majd csak megleszek valahogyan. És a tél is csak elmúlik egyszer...

A láma: Igen, minden elmúlik, tanítja a Magasztos Buddha... Az életünk is... Csak a tiéd ne múljék el hamarabb mint a tél... Megyek! (Léptek, ajtónyitás, a szélsűvítés erősebben hallatszik, ajtócsukás.)

Csoma: El kell viselnem! Nem engedek! Én leszek az erősebbik... nem a fagy... nem a tél... Nem olyan fából faragták a székelty!... (Lassan, tagolva olvasni kezdi a tibeti szöveget:) „Thamcsad cshö-ni nyan-par-csa, thö-ne rap-tu zun-csa-he, kang-sik dakmil mind-opa...”

(Szélsűvítés, az ablak rázkódik.)

Vége.

Visszakövetelés.

Teljes tüdővel s hogy érezze a hangot kidörzsölni torkán, mint megtorlott folyamot, veleordította az erdő roppant hárfájába: Magyar vagyok, magyar vagyok!... A hang végigharsogott a szálfák kifeszített húrjain s megnövekedett zúgással szállt tovább a behasított völgybe, mint egy halhatatlan jaj, mint egy életre hívó riadás, mint egy haragos visszakövetelés.

Szabó Dezső.

Máris nén' felköszöntője.

Irta: SZ. SOLYMOS BEA.

Az alábbi székely stílusban írt verses mókát szerző nagy tetszést aratva adta elő Budapesten az Országos Gárdonyi Társaság „Kalácsa estje” 1940. febr. 4-én. Sok tapsot váltott ki ennek előadásával 1939. évi nov. 12-i Székely Tea-fel. szerk.

Jó estvét, jó estvét — istálom magikat
Jó szűvvel látunk ma fehérnépet s urat,
Igaz hogy az idő ott künn renyekedik! —
— Közmént légyen mondva² — hergel³
[nagyot, kicsit.]

S nem volna épen baj, ha hó pilinkélne,⁴
Itt benn pedig, ha a pillancs⁵ jobban égne.
De azért mullatság ne tartson kicsiddég⁶
S vüritlen⁷ a tángyer⁸ s csipor⁹ ne ma-
[radjék.]

Én most nem firkolok,¹⁰ de nem is
[ócsárlók,

Bár ha pésteregve,¹¹ csak ahajrég¹²
[szólok,

Míg a nyelvem bírja — de hát annyit
[mondok,

Meg ne ijedjenek — lipitor¹³ nem vagyok,
Rikótsanak,¹⁴ mihelyt hogyha megsohall-

[nák,

Vagy ha kétkednének jóakarát eránt.
Igaz, hogy programot ma semmit

[sem kapnak

Sz' kik ide sirültek¹⁵ nem kapnak —
[csak adnak,

De tuggyák kijjetez — a szó nem pénz
[ára :

Idehallgassanak egy-két góbéságra.¹⁶

Máris nén' jó székely s nem tepelák¹⁷ nő
[vót

Fösvénykedett szegény, ahajrég, míg
[meghótt,

Szűrőszita hijján a tejet megmosta,
Oszteg repedt csiprát a suszterhez hozta:

„Istálom akassza¹⁸ két öltéssel essze!”
Mégis csak azt mondják — asszonyrak

[nincs esze ? !

Vagy tán góbé fejnek jobb lesz cindu-
[rája,¹⁹

Hogy ha bémutatják, mint vall, ha vizi-
[gálja

Biró a bünperben. Gyilkosságról volt szó:
Szürkűnyet²⁰ idején esett meg e hü-hó,

A vádlott komját vérbefagyva lelték,
A gyilkost pediglen nehéz vasra verték.

Nehéz vasra verve így vallott a vádlott
Míg bírái előtt nyúvadozva²¹ állott:

— Hát az ügy esett vót tekintetes bíró
Hogy én ahajt²² reggel jókor fel az

[ágyból,

Oszteg a házból ki, osztég a csürbe bé,
A lovaknak ennik, osztég pajtába bé,

No a ganyét es ki s lovat szeker elé
Ki a nagykapun es, bé az erdő felé,

Néki az erdőnek s fával meg a szekért,
Oszteg esmént haza s pajtába lovat bé,

Fát szekerről le s az ajtónak neki,
De, hogy sehogyse ki, méges esmént

[neki,

Vissza a fészizhez²³ s házajtóhoz bé s ki,
Réjja,²⁴ réjja, osztég²⁵ ajtó méges csak ki,

Az ajtót ki s én bé s komám az ágy-
[ból fel,

S az ágy alá bé s én ekkor a lábát el,
Lábát el, osztég úgy a fészizvel neki,

Igy osztég neki-nyek! — biz oszt elhi-
[hetik.

Közmént légyen mondva — így-e, vaj-
[nem így vót,

Ez eránt istálom, ne szaporítsunk szót!

De más kis történet — Mózsi bá' fiával:
Gyergyószentmiklóson szembe jó ko-

[mával,

Ki a piactéren sifítelt²⁶ s réjja ért,
Nagyot néz a fiún, mihelyt az hezzaért,

Pestereg,²⁷ rejja néz, vesegetve²⁸
[mondja :

— Mózsi bá' kifityeg a fia nadrágrongya.
Látom kied vett most ujjast,²⁹ lájbit és

[föbelit,

De a rongy nadrágot magik nem rös-
[tellik ?³⁰

Ne fallángass³⁰ ecsém — szólt rá
[Mózsi bátya.

Igaz, alávaló a fickó nadrágja,
De ezt is Teremtőnk, a jó Isten adta

S az a fő — nemes szív dobogjon
[alatta!³¹

Kijjetez ha bírják — én tartom a kottát
S elmondok — nem únják ? — még pár

[anekdotát.

Egy csíki városban ép akkor ott járván,
Amikor kiüfött az úsmeretlen járvány.

Az összes orvosok mind bésirültenek.
Kolozsvárt orvosi gyűlésre mind egybe-

[gyűltenek.

S hivatalos³¹ urak dobost kiküldték
Csíki kis városban doboljon im tüstént.

Rikolt is a dobos: Akinek van láza,
És már kornyadozik³² — légyen zárva

[háza,

Oszteg mindenkinek tudtára adatik:
Pestis, kolerától nyugodtán alhatik,

Ne féljen senki sem közelben s távolban,
Mert egyetlen orvos nincs most a
[városban!]

Kis góbé sem esik a feje lágýára
Ezt bizonygatja most nemes Están bátya,
Kit a fia kérdez, egy fickó legényke:
— Apám micsa⁴³ fa az a veres fitye-
[gökkal?]
— Kék petrence³⁴ szilva — szól az öreg
[góbé,

De a fia talán nála nagyobb kopé:
— De ha kék — mét³⁵ veres? csakúgy
[vágja rája.
— Mert nem érett kölkök! — Ezt vaj ki
[nem látja?
Tehát zöld: rikóttja Están bá' dühtől
[felhergelve
S mind a két góbénak igaza volt, nem-e?

Hopp felescsürödik szekérre a gazda.
Borvizét egy csöppig biz ő jól eladta.
Nadrágos atyafi vidám füttyét hallja
S hogy üres hordaját tréfájával marja
Ekképpen szól rejja: Kend tán fenét
[árul?
Lipitor embernek visszavág vélvállrul —
— Azt árulok biz én — ki, mit mond
[ebadta?
De a nadrágos szólt: Látom mind
[eladta!]
— Nem éppen — bökte rá — sértés-
[nek ne vegye,
Hagytam ép annyit, hogy — kelmedet
[megegyel

Mindenre rejja ér, bár soha sem siet
A székely atyafi -- de ki látott ilyen,
Hogy Páll Marciéknak pityóka³⁷ földjénél
Erős felszántókon mezei út feldölt
S Zsiga Káruj³⁸ szénás szekere felbo-
[rult
Épp, mikor Páll Marci az útnál beför-
[dult.
— Szüvességet komám tenné-e most
[nekem,
Segíts kiemelni göbüből³⁹ szekérem!
— Tüstént ebbe helybe — de most
[zsognyú⁴⁰ vagyok,
Bélövünk⁴¹ egy csepp bort — így erőnk
is nagyobb,

Jösszte és ne búsulj, a szénát súly⁴²
[egye,
Egy micre rendbé jön,⁴³ kupa borra
[gyer be!
... Szürkünyet is leszállt s a két lator⁴⁴
[torkán
Glicszolt⁴⁵ le sok bor. — Jösszte,
[menjünk komám,
Szólt a Káruj végül s Páll Marci nem
[mozdult,
— Réjja érünk — hagyd el — ilyen-
[képen mordult.
Csak ne busulj Káruj a szekered során
Oly fajnul megrakom, hazamégy szaporán
S ha a szénát csendben odorba⁴⁶ berakád:
Azt, hogy fölborultál, meg se tudja apád.
Zsiga Káruj szava szint torkába szakadt
— Ejsze nem — mert apám ott van
[ép a szeker alatt,

A szót szaporítom, ejsze rejja érünk
S most kezdem el — ide — vaj mi
[mét sirültünk
Mint héring — heringhez — vaj nem
[is tuggyák tán?
— Hogy esmént segiccsünk székely
[fiúk során!
Zsebeket tehát ki — pengőket pedig bé,
Nagy kasszába essze — még es s még es
[csak bé
S ha székely fiúk fel — akkor már
[kijetek
Itt e székely teán magikért kitétek.
Nem motatok⁴⁷ tovább, elfujtam a nótám,
Mert hátcsak ehejré⁴⁸ tartott csak az én
[kótám

Istálom, hogy magik könnyet törűjőnek
Azért mullatni kell es most örűjőnek
Az örömük bizton nem lesz alávaló,
Ha most e porondról eltűn a szavaló!
Szót ne szaporiccsunk, nehogy e sír-
[versemet
Kijetek megírják s benne keservemet:⁴⁹
„Itt helybe nyugszik egy fehérnép
[hanyatág a hátán,
Székely teán sokat csármált⁵⁰ másoknak
[a káran,
Aztmondják, hogy akkortáiban vitte el
[a sátán.“

1 szomorkodik; 2 roszkor ne mondjuk; 3 bosszant; 4 hó szállingózik; 5 világitótest, lámpa, mécses; 6 kevés ideig; 7 üritetlen; 8 tányér; 9 csupor, bögre; 10 hizeleg; 11 kerülgetve; 12 addig; 13 tolakodó; 14 kiáltsanak; 15 idegyültek; 16 székelő kópéság; 17 ostoba; 18 varrja össze; 19 vizsga; 21 szürkület, alkonyat; 21 vonaglik; 22 ott; 23 fejsze, balta; 24 reá; 25 azután; 26 ténfergett, ögyelgett; 27 kerülgetve; 28 félvállról; 29 kabátka; 30 lekicsinyel; 31 hivatalnokok; 32 betegeskedik; 33 miféle, milyen; 34 berzencei szilva; 35 miért; 36 felpattan, felkuporodik; 37 krumli; 38 Károly; 39 gödörből; 40 szomjas; 41 felöntünk a garatra; 42 fene; 43 egy pillanat alatt; 44 gazfickó; 45 korcsolyázott; 46 szalmás gabonatartó helyiség a csűrben; 47 nem piszkálódok, nem keresgéleg; 48 eddig; 49 hanyatfekve; 50 csacsogott, lár-mázott.

Mégegyszer a „Kopjafák”-hoz

— Zárószó —

„Az élet az Úr igazi szántóföldje, amelyen ép most halad át ekéje és fordítja át az emberiség fekete hantját a másik oldalára.”

Nyíró: „Mádéfalvi veszedelem”. 215 l.

Lehajtom feje met, mert nem ezt akartam a hozzászólással. Bele-vágom körmeimet az „Irottkő” kemény sziklájába, a háborúból hazamen-tett, elgyötört szememet a tölgyesi-szoros sűrű fenyői és Szerbia, Volhynia átélt borzalmai felé meresztem, vonagló ajkaimmal Hozzátok beszélek Hős Bajtársaim, kik milliónyi apró kis fakereszt alatt alusz-szátok álmaikat. Rólatok „a hálás utókor” megfeledkezett volna?! Csak a kopjafás ősohöz menekülünk hitért és erőért? A Ti véretek hullása hát hiába való volt? Világhírű 82-esek, brassói 24-esek és a többi hősök! — legyen áldott emléketek! Még néhányan közületek itt vagyunk. Élek és tovább harcolok én is, ha újra szólít a Haza.

Székely vagyok. Amíg újra fegyvert nem adnak kezembe, addig fontolgotok és méricskélek multat és jövőt. Ezt tettem akkor is, mi-kor Ádám Éva „Kopjafák” c. cikkét olvastam. Ideálisan szép elgon-dolás, de ellene szól a mai élet. Miért? Mert az emberiség fekete hantja most fordul a másik oldalára. . .

A ma embere és a ma katonája is büszkén tudja és érzi, hogy kopjafák alatt alusznak dicső ősei, csak azt nem tudja, hogy hol fog pihenni Ő, a hazátlan. Azt a földet ugyanis, amit kopjafás ősei más-félézer éven át meg tudtak védeni, azt mi egy hónap alatt elvesz-tettük azért, mert kiűtötték kezünkől a keresztet.

A kereszt napjainkban nem felekezeti jelvény, hanem az általá-nos keresztény kultúra és krisztusi erkölcs jelképe, mert mai kül-politikánk hivatalos alapja is a szentistváni gondolat. „A keresztény-ség védő bástyái vagyunk, mint a kettős-kereszt országa.” Bármilyen kegyeletes is tehát a Hadúr vallás szép ősi múltja, mégis át kell jönnünk a mába, mely a kereszt gondolatának szellemében küldi katonáit az új idők harcába. Mert megváltozott az Idők járása. Ezzel nem a kopjafát tagadom meg, hanem védelembe veszem a keresztet. Hősi halottaink apró fakeresztjeit és azt a keresztet, amely ma egyet-len fegyverünk a bolsevizmussal szemben. Sokkal súlyosabb dolog a bolsevizmus, mint „megoldható szociális kérdés”. A bolsevizmus: megtagadása mindennek, ami eddig szent volt előttünk: Istennek, Hazának, erkölcsnek és még a kopjafának is. A kereszt-elmélet tudja és fogja megvédelmezni a kopjafa kultuszt is; ha a fekete hant akkép fordulna, hogy üszkös korom lesz a temetőnk, akkor már késő lenne a „vita”! Amit írtam, így értettem és lelki fájdalmat okozak a félre-értelmezések.

Z. Nagy Árpád bátyámat szeretettel köszöntöm, ismeretlenül is. Boldog lennék, ha fáradt szívem valaha az édesanyáméval együtt pihenhetne. Igaza van! A kopjafa a keresztel szépen megférnek egy-más mellett.

Végezetül: „Milyen különös, félelmes föld az az Erdély!” . . . és

mily tragikusan szép volt ott születni, hol kopjafák díszítik a kis temetőket és mily fenséges lesz kopjafás kereszt alatt otthon megpihenni.

Uzindur.

A fűszeres inas „úrfi” téli vakációja Nyárad-Magyaróson

Irta: MAGYARY GERGELY.

(Folytatás)

— Elindulunk hazafelé. Péterbá! Ha így esik a hó, akkor szép igazi karácsonyunk lesz, egy kis szánkózásra van kilátás, ha az öregek megengednék. Milyen pompás lenne átszánkózni Váradra Baloghékhoz, Pintyéékhez látogatóba! Az úrfi eltalálta, mert az ünnepek után való nap ugyis öröltetni kell, fogyóban van már a kenyérnek való a szuszékban. Kibéd közelebb volna, de ilyenkor az ut nem alkalmas oda. Bizonyos, hogy Váradra elmegyünk, de bizonytalan, hogy az úrfi is eljöhet, mert ányaasszonyánál ezt keresztül vinni kemény dió létszen, mert bár oda fájín országút vezet, de nagyon közel van a Bekecs. . . Nem hallott még az úrfi az udvarhelyi gyolcsos házaspár esetéről? Az a vénasszonyok meséje csak Péterbá! Csak a pulyákat jesztegetik azzal a mesével. Emlékszik-e még Péterbá! arra a fájín Istenáldására, arra a jó turóspuliszkára, mellyel Baloghéknál traktáltak meg bennünket Váradon? Azok nagy gazdák úrfi! A töröbúzának a lelkéből örölik a hozzávalót, s juhái a legkövérebb legelőn töltik a nyárt, télen hegyiszénával, száraz lóherével telelik át azokat. Így Baloghék a sajtok sajtjából csinálják a juhtúrót. Azért van nagy híre Baloghék juhtúrójának és puliszkalisztjének ezen a vidéken.

— Akármilyen történék is, ha nem engednek is el, Váradra elmegyek kenddel Péterbá! s ha másképp nem megy a dolog, elszököm! Majd otthon megbeszéljük az öregekkel úrfi. Az a Bekecs? . . . Mindig csak nem tekeregnek ott a bestiák? . . . Majd meglátjuk úrfi.

Karácsonyi ünnepek után való nap Péterbá! a csikókkal 5 zsák gabonával terhelt szánnaal készen állt a váradi malomba való indulásra, csak még az képezte vita tárgyát, hogy az úrfit elengedik Péterbával a malomba vagy nem. Hosszú tépelődések után végre az öregek beleegyeztek, hogy Péterbá!-val útra kelhetek s a hideg ellen gúnyával alaposan bemaszkurálva elindultunk.

A magyarósi országút felfelé ívelő negyedik kanyarulatánál a Magyarós tetőtől alig 100 méter távolságban a csikók megtorpanak, fülüket hegyezve horkoltak, kapálóztak, egy lépést előre nem mentek. Ebadta csikói, — szólal meg Péterbá!, — hát nem bírjátok ezt a pár véka gabonát? Hátra szól most már nem az „úrfi“-nak, hanem az „édes fiam“-nak: szállj le édes fiam a szánról és fogd meg a csikók zaboláit, veregesd, simogasd meg a csikók nyakát, egy kicsi pihenőt adjunk nekik s addig én felnézek a tetőre megnézni, milyen az út előttünk, nincs-e hófuvás, mely az utat eltorlaszolja. Áldott jó teremtese az Úristennek ez a lóféle, milyen fájín szimatjuk van, megérzik,

hogy az előttünk levő úton való továbbhaladás milyen előre nem látható természeti akadályokat rejt magában! A lovakról Péterbá' elmondott dicsérő szavai után a szán oldalára erősített vaskarikából kihúzott baltát Péterbá' karjára akasztva óvatos léptekkel jobbra-balra figyelve ért fel a mintegy 100 méter távolságban lévő tetőre, ahonnan óvatos hátraarcú sietett vissza a szánhoz s mondván nagy, erőltetett lelkinyugalommal: nem lehet áthajtani a tetőn, több méter vastagságú hófúvás torlaszolja el utunkat. . . Vissza kell fordulnunk, mondja halk hangon Péterbá' s egy zsák gabonát gyors, könnyed mozdulattal, mintha nem is gabona, hanem szalma lett volna a zsákban, kiemelve a szán mélyéből, csinált „édes fiának“, az úrfinak helyet, ahová az úrfit „biztonságba“ helyezte s néhány másodperc alatt a szánt visszafordítva repítették a csikók bennünket vissza Magyaros felé. Péterbá' a lovak vágatása közben sem szűnik meg a lovak dicséretében, mondván: milyen okosok ezek a csikók. . . akár csak a Miklós huszároknál abriktolták volna ki őket!

Amint az „úrfi“ a szán mélyedéséből hátrafelé tekintett, a látatáron két fekete kutyához hasonló alakot vett észre, melyek lassú ügetéssel jöttek a szán után atól mindig jobban eltávolodva, amint közeledett a szán a falu felé. A csikókat a futási buzgalom annyira elfogta, hogy hazaérve, a nagykaput maguk a csikók nyitották meg a szán rudjával engedelemre kényszerítve azt s Péterbá' ügyességének és lélekjelenetének köszönhető, hogy a csikók nem rohantak be szánkástól, gabonástól, úrfistól és Péterbával együtt a pajzába.

A szánkázásnak ily módon való befejezése és este az úrfi lefektetése után Péterbá', Mártonbá' és ángyomasszony tárgyalták meg az esetet az úrfi szimulált alvása mellett. Péterbá' úti beszámolójából tudtam meg a teljes valót, ami bár addig is gyanút keltett bennem, hogy farkasok zavarták meg szánkírándulásunkat és Péterbá', mikor felment baltával a kezében a tetőre, tőle mintegy 300 lépésre egy kilométer jelzőkő mellett egy farkast pillantott meg s ez volt az áthatolhatatlan hófúvás útunk előtt s a hazafelé való szégyen, de hasznos igyekezésünk alatt látott fekete ügető kutyák farkasok voltak.

A karácsonyi szabadság letelte után, mikor visszatértem Budára, főnököm és főnökném s az üzleti személyzet azzal fogadtak: hogyan? hát te élsz? Hát nem igaz, hogy a farkasok széttéptek benneteket? S ekkor elővett főnököm egy pesti képes újságot, mely azt illesztette, hogyan rendeztek a farkasok a magyarosi tetőn karácsonyi lakomát két csikó, egy kocsis és egy fűszeresinas húsából. Vége.

A Székely Hadosztály finn estje

a SZEFEHÉ összes helyiségeiben, Rákóczi út 15.

1940. február 2. án.

Finn himnussal kezdődött a pompásan sikerült estély.

A finn-magyar testvériségről Szent Kereszthegyi Kratochvil Károly elnök emlékezett meg, kiemelve azt a hasonlatosságot, mely a kis finn nemzet és a Székely Hadosztály célkitűzései között feltűnő.

Mind a kettő a bolsevizmus ellen és az ország integritásáért fogott fegyvert az egész Európa védelmében.

Feleletül a műsor befejezése után Onni Talas finn követ mutatott rá a végtelen szabadság és függetlenség szeretetre, amelyben a magyar és a finn egyezik. Még nem tudjuk, mi lesz a háború vége, de az már bebizonyosodott, hogy a harcokban nem a szám, hanem a szellem a fontos. Ha egy nép mindenét feláldozza a szabadságért, nem veszhet el. Az utolsó három hónap próbára tette kölcsönös szeretetünket. Ezt a legnagyobb próbát a magyar nemesen kiállotta és izzó lelkesedésével hálára kötelezte a finn nemzetet.

A lelkes óvációt a finn követ már azzal is kiérdemelte, hogy bár előzőleg értesítette a rendezőséget a követség, miszerint Onni Talasnak lehetetlen megjelenie az estélyen, mégis eljött. Hja, a finnektől már megszoktuk a lehetetlen teljesítményeket. (A Hargitavár-alja 2. számát, Udvarnoky finn versével, az elnök átadta Onni Talas követnek.)

A két beszéd között játszódott le a kedves műsor. Finn és magyar dalokat ketten is énekeltek. Gábor Alice énekművésznőt Mollien Lajosné úrnő kísérte zongorán.

A fiatal énekművésznő nagy hangterjedelmével, erős csengésű hangjával még sokat fog hallatni magáról. Gábor Áron u'óda, érdemes dicső őseire. A kísérőnek aránylag mindig hálátlan szerepét szépen oldotta meg Mollienné úrnő.

Kelemenné Császár Teri énekművésznő előbb finn dalokat énekel, melyeknek mélabús melódiája azt az érzést keltette, hogy valahol az Ural táján valamikor régen együtt űzhettünk szarvast. Aztán jöttek a vérpezsdítő magyar dalok. Kelemenné saját kifejezése szerint mondatokat kell énekelni. Igaza van! Az ő mondatait aztán minden magyar megérti pergő dalos ajkáról. Még Onni Talas északi vére is aligha meg nem érezte ezt a meleg forrást.

Dr. Issekutz Viktorné úrnő kísérte Kelemennét. Nem csak zongorán, hanem saját szerzeményeinél pompásan alkalmazkodó kedvesen bűgő hangjával is. Szerzeményei kitűnő hatású tős-gyökeres magyaros dalok.

Fábián Eszter művésznő cigánykiséréttel magyar táncokat adott elő. Természetesen, mivel a magyaroknál a lány nem igen szokott férfi nélkül táncolni, a szólótánc férfielőjog, tehát a művésznő táncát kuruc nótára kezdte. Talán Cinka Panna táncolhatott olyan tomboló délkeleti extázissal, magyar lányt sohasem láttam így táncolni. Fentiek szerint mi ezt megértjük, de a finn követnek talán jó lett volna megmagyarázni, nehogy a külföld előtt úgyis túlságosan gollasch, tsikós és betjár különlegességeink mellé az összes falusi magyar lányokat toporzékoló bajadéroknak képzeljék. Hiszen azokat a túlnehéz figurákat csak a művésznő tudja eltáncolni.

Dr. Hosszú Zo'tán, „Dani bá“, a Nemzeti Színház művésze a legeredetibb székely zamatú tréfás beszédével ragadta el a rogyásig kacagó közönséget, mely hosszú percekig hiába követelt ráadást.

A sikerült műsor minden számát tomboló lelkesedéssel hálálta meg a termet egészen betöltő közönség.

Az elismerésből Molnár Anikónak is jutott, ki a tombolajegyek

szétosztásának hálátlan szerepét vállalta nagy áldozatkészséggel és kedvességgel, így ez alkalommal nem juthatott a pódiumra.

Műsor után a táncot csárdással kezdték, de a mulatság folytatásáról nem referálunk, mert különben a sárga írgység esz meg mindenkit, aki nem lehetett ott.

Udvarnok.

Erdélyi Bál Budapesten

1940. jan. 20-án este tartották meg a Pesti Vigadóban fényes külsőségek mellett a Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesülete által — gróf Teleki Pál miniszterelnök legfőbb védnöksége alatt — rendezett Erdélyi Bálát. A rendezőség gazdag élményben részesítette a nagyszámban megjelent előkelő erdélyi közönséget és bőkezűen gondoskodott arról, hogy mindenki hazaálmódja magát pár pillanatra az erdélyi havasok tájára. Kiváló érzéssel díszítették fel erre az alkalomra a Vigadót a szokásos délszaki növények helyett stílszerűen havasi fenyővel és az erdélyi címerrel, ami a belépőben egy-egy ismerős kedves erdélyi táj emlékéket keltette az ottani fenyvesek illatát lehelve. A fővédnökök érkezésekor felhangzott orgonán a Székely Himnusz, majd utána — a bál megnyitása előtt — eredeti székely népviseletben a Szeffe táncsoportja különböző erdélyi vidékek fíncaiból mutatott be, közöttük a marosszékit, a gólyást, a mennybemenőst és még sok más színes néptáncot, majd 20 legény csürdögölgőt táncolt színes fényező fényben, ami igen nagy hatást keltett a bálzó közönség körében. A táncbemutató befejeztével a székelyruhás párok kétoldalón felsorakozva színes szegélyt képeztek a bálelnőkkel az élükön, bevonuló nyitópároknak, akik az „Ott, ahol a Marosvize“ dallamaira csárdással megnyitották az 1940. évi Erdélyi Bálát. A nyitó-párok először bálzó leányainak fejlett művészi érzékkel tervezett és készített fehér estélyi ruhái még egy keringő-nyitó alkalmával gyönyörködtették a szemeket, hogy pár perc múlva elvegyüljenek a bálzó közönség fényes forgatagában. A színpompás nyitás után igen jó hangulatban hódolt a bál közönsége az együvértarozás érzésének.

Előkelőségek között és a székely község részéről megjelentek: Vitéz báró Apor István, vitéz Imecsfalvi Imecs György dr., dr. János Áron, Kratochvil Károly, Lengyel Béla, Márton Ferenc, Balogh Antal, Balog Ágoston, dr. Barabás Lajos, Bodó Lajos, vitéz Csipán János dr., Filó János dr., Gergely Pál dr., Gvidó Béla, Koncz Árpád, Kovács Kálmán, Siklódy Lőrinc, Szacsavay József dr.

Erdélyi Bál Szegeden.

A Székely Egyetemi és Főiskolai Hallgatók Egyesületének szegedi csoportja folyó évi január hó 25-én rendezte meg hagyományos sikerrel a kitűnő hangulatú Erdélyi Bál-át.

A Hungária-szálló pompásan feldíszített termei Erdélyt vará-

zsolták elének, a havasi fenyőfüzérek és örökzöld növények között Kolozsvár egyes műemlékeit feltűntető díszzeivel és az erdélyi vármegyék címereivel. Ezen ünnepélyes külsőségből az örök magyar erdélyi szellem áradt felénk. A nagyszámú és túlnyomóan erdélyi származású közönség igazi otthonára talált, mintha a világháború előtti egyetemi bál egyikén volna Kolozsváron. A meghatottság édes mámore járta át a szíveket, s az öröm könnycseppje csillogott a szemekben és vágyó sóhajjal reménykedve, hogy jövőben mindannyian Kolozsváron leszünk, s ott tartjuk meg az Erdélyi Bálát.

Tíz óra után egymásután érkeztek az előkelőségek: v. Silley Antal tábornok, hadtestparancsnok, dr. Baló József rektor, dr. Ditrói Gábor, dr. Farkas Béla és dr. Várady Imre dékánok, dr. Ábrahám Ambrus a tanárképző főiskola igazgatója, dr. Gelei József, dr. Schmidt Henrik, dr. Gellért Albert, dr. Batizfalvy János, dr. Lőrincz Ferenc professzorok, Zerdahelyi Sándor utászvezetőségi és még sokan mások a város köz- és társadalmi életének kiválóságai közül.

Pont egynegyed 11 órakor harsona jelezte a bál megnyitását, s kezdetét vette az előkelőségek felvonulásával. Ütemes zene mellett hat táncpár eredeti ősi székely népi táncot, a gólyás táncot mutatta be, majd a nagy érdeklődéssel várt csüdüngölőt megannyi változatosságával. Az ősi székely táncok bemutatóját őszinte, lelkes tapsal jutalmazta a nézőközönség.

A zenekar újabb indulójára vonult fel kopjafás ifjak vezetésével a fehérruhás, elsőbálas lányok bájos csoportja. A bálelnök engedélyt kért Baló József rektortól a bál megnyitására. A megnyitást megadó engedély elhangzása után a cigányzenekar rázendített „Ott, ahol a Maros vize messze földön kanyarog...” kezdetű hagyományos nyitócsárdásra, amelynek hangjaira a nyitópárok táncrea perdttek, s utána a nagyszámú fiatalság reggelig tartó vidám táncrea kezdett.

Az idei Erdélyi Bál felejthetetlen emléket hagyott úgy a nagyszemélyek, mint az urak, valamint a bálózók lelkében. Szeged város és környékének tegnagyobb elismeréssel adózott a Szeffe agilis rendezőgárdájának az elismerésre méltó szép munkájához. *Perkölyi.*

Páll Andor indítványához

Páll Andor székely testvérünknek a Hargitaváralja V. évf. 1940. 2. számában közzétett indítványát a székely szavak összegyűjtése tárgyában nagy örömmel olvastam, mert ez az első komoly hang a Hargitaváralja 1939. IV. évf. 11. számában „Barátosi” névvel „Székely nyelven” közzétett cikkemre. Ezzel nem az elsőbálas jogot akarom hangsúlyozni, mert ez igazán nem fontos. Fontos az, hogy a székely észjárás, mondatfűzést, szavakat s az ezekben kifejezésre jutó székely élet- és világnézetet mentsük a mindent uniformizálni törekvő amerikai liberális-szabadságimés szellemmel szemben, lévén égen és földön minden érték a népek különleges egyéniségében elrejtve. Ebben a tárgyban egy másik cikket is írtam „Székely ésszel, székely nyelven”, de ez a cikkem a mai napig sem jelent meg. Az első cikkemben azt indítványoztam, hogy közvetlen a Góbéságok fő-

lött legyen egy külön *állandó rovat* fenntartva erre a célra „Gyön-gyösbokréta“ címmel. (De lehet *etnográfiai* vagy *néprajzi adalék* is a cím, vagy „Tükördarabok“ a székely népeletről stb. stb.) Itt lehetne a nyelvi dolgokon kívül a különleges *öltözködések* leírását s a különleges székely *ételek* receptjét is hozni, az etnográfia alaki és anyagi jelenségeinek rengetegéből.

Ez a különrovat *egy magában is olyan határozott, konkrét tárgykört és összefogó irányt biztosítana a Hargitaváraljának, mely fent és lent általános érdeklődést váltana ki.* Kérem Páll Andor testvért, szítsa tovább a tüzet a maga részéről is, mert csak az ilyen ösztűz melegíti a szívet, őrzi és világosítja a szellemet, mélyíti a kedélyt és emeli a hangulatot.

Tamás Károly.

A „Székely Szótár“ ügye

A „Székely Szótár“ rovatunk megnyitása tárgyában Páll Andor testvérünk kezdeményezésére beérkezett javaslatok, szógyűjtemények és régebbi tervünk alapján elhatároztuk, hogy e rovatot megnyitjuk. Minthogy azonban az eddig beérkezett szógyűjteményekben sok egyezés van, külön-külön közre nem adhatjuk, mert állandó ismétlődések állnának elé. Ennek elkerülése érdekében, de amiatt is, hogy rendszeres és maradandó munkát végezhesünk, úgy határozott szerkesztőségünk, hogy a birtokunkban lévő, az eddig beérkezett és az ezután beküldendő szógyűjtemények alapján, Abc sorrendű „Székely Szótárt“ dolgozunk fel, szó és történelmi magyarázatokkal. Ezt a „Székely Szótárt“ leközlése után könyvalakban is kiadjuk s mindazoknak, akik a „Székely Szótár“ szerkesztéséhez adataikkal hozzájárultak, az „Előszó“-ban nemcsak neveiket örökítjük meg, hanem a „Székely Szótárt“ díjmentesen megküldjük részükre. Szerkesztőségünk a szógyűjtemények beküldése előtt már jó ezernyi székely szóval és kifejezéssel rendelkezett, mert a gyűjtést régebben megkezdettük. És ha most olvasóink magukévá tennék Páll Andor javaslatát és a mi céltörekvéseinket, a „Székely Szótár“ közlését mielőbb megindíthatjuk.

Ennélfogva szeretettel kérjük olvasóinkat, sziveskedjenek szó-, jellegzetes székely szólásmód-, közmondások stb. gyűjteményeiket a leg sürgetőbbben beküldeni szerkesztőségünkbe. (Szeged, Csemegi u. 4.)

Hisszük, hogy olvasóink lelkes támogatása mellett úttörő munkát végezhetünk e téren is és a közös támogatással megírt „Székely Szótár“ forrásmunkája lehet majd egy későbbi teljesebb kiadásnak.

Fel, szerkesztő.

Levelesládánkból

Hoffmann Géza levele a felelős szerkesztőhöz.

Édes János Öcsém!

Amikor a közlés alatt álló cikksorozatunk utolsó két fejezetét küldöm, erős meghatódottsággal tekintek vissza az elmúlt esztendőre és arra az első órára, amelyben életünk útjai összetalálkoztak.

Az életcsapások folytán életbölcseletemmé vált, hogy minden váratlan alakulatban az isteni Gondviselésnek bizonyos megnyugtatóra szolgáló intézkedését látom. Az összetört élet, a romhalmaz, amely mögöttem maradt, ott, a Királyhágón túl. utaink ezen összetalálkozásával elveszítette kínzó hatását s elhozta számomra az erdélyi szép napoknak derűs, napfényes óráit. Amikor lapoddal megismerkedtem, varázslatos átalakulások történtek lelkemben, s amikor belemerülök az írásba, benne vagyok a múltban s újra ott járok az Olt füzes partján, a Vargyas szikla szorosaiban. Mindent újból átélek, együtt vagyok a teljes számú családommal, fülemben cseng a székely zamatos, okos, életbölcseletet sugárzó beszéd, körülöttem az egyszerű, de becsületes, nagy, gazdag lelkű emberek. Nincsenek sírok, nincsenek romok, csak munka, életkedv és nagy reménység van mindenfelé. Még az álmaim is mások, rendszeresen folytatom a munkát, ahol elhagytam. Ezt a kétlaki életet adtad nékem édes János Öcsém!

A Hargitaváralját én úgy veszem, mint az Isten kegyelmes ajándékát, ez adta vissza a lelkemnek, ha nem is a valóságot, de a boldog visszaemlékezések álmát! Tartsa meg a jó Isten számunkra azt lelkedből reánk mosolygó szép Székelyországot 1940-ben is!

Testvéri szeretettel ölel:

Géza bátyád.

Nem értem,

sőt hegyi francia nyelven is nyomosítva: „gyefel“ nem értem, Szerkesztő úr, hogy amikor a székely községek vezetői összedoboltatják fehér asztal melletti gyűlésekre a falu népét, mikor „cigány mellett, jó bor mellett“ a székely lelkesedés az „életünket és vérünket“ önfeláldozás magasságait csapkodja, ilyen alkalmakkor miért nincsenek az asztalokon *perselyek elhelyezve* annak az egyetlen lapnak a segítségével, mely a székely lélek, a székely kedély, a székely önfeláldozás különlegességeit őrzi, melengeti a nagy magyar éjszakában?! Mert az erdélyi szászoknál ez így van nemzeti ügyük támogatására. Mivel a szászokról ezt tudom, mert a saját szememmel győződtem meg az ő megható szolidaritásukról, duflára fokozott „gyefel“-lel nem értem a magyar nemtörődést, az összetartás tökéletes hiányát: azért kérek sürgős szerkesztői üzenetet ez irányban, mert a tudatlanság, az Írás szerint is, ől, pedig kár volna értem, mert gyenge szívem és érző lelkem van, csak a koponyámban vagyok értelmetlen

Vasfeji Székely.

Lármafa

Sándor Erzsi szerkesztőtársa lett a Hargitaváraljának.

Szerkesztőbizottságunk felkérésére felsőpataki dr. Bosnyák Zoltán ny. államtitkár felesége, lokodi Sándor Erzsi cs. és kir. kamaraénekesnő, a m. kir. operaház örökös tagja, szerkesztőbizottságunk tagjai közé lépett. Amikor ezt a reánknezve felelte megtisztelő tényről olvasóink tudomására hozzuk, jól eső érzéssel és örömmel újságoljuk, hogy Sándor Erzsi írásaiban is gyönyörködni fog olvasóközönségünk s így

most már alkalma lesz olvasóinknak, mint író is megismerniök, mert mint művésznőt nemcsak mi, hanem a nagy világ is ismeri, hiszen a világot jelentő színpad deszkáiról a magyar dicsőségnek, a magyar szellem nagyságának, örökéletűségének egyik legnagyobb reprezentálóját ismerjük meg. Erdély szülöttje Sándor Erzsí, székely vértünk, akinek minden érzése és gondolata azt a felekölt erdélyi lelkiséget hordja magában, amely minden más lelkiségnél különb.

Az erdélyi ünnepség 120 éves évfordulójához. Mult számunkban megemlékeztünk a kolozsvári Zenekonzervatórium 120 éves fennállásának évfordulójáról, mint az erdélyi magyarság történelmi értékű kulturális jelentőségéről. Az ünnepélyen való szereplésre Budapestről Sándor Erzsí kamara énekesnőt és dr. Székelyhidy Ferenc művészeket, a m. kir. operaház örökös tagjait hívták meg, mint a konzervatórium egykori növendékeit.

Székelyhidy ez alkalommal Tövisen eltemetett édes anyja sírházához is el akart záródokolni, ezt azonban mégse tehette meg. Hiszszük, hogy egyszer lesz alkalmunk Székelyhidy Ferenc erdélyi művészünk emlékeit is közölni.

Régi nemzetségek találkozóját rendezik meg a tavasz folyamán Budapesten a régi hagyományok ápolása céljából. Az erdélyi nemzetségek közül a Telekiek vesznek részt.

Az Orsz. Vitézi Székhez szerkesztőségünk kérvényt adott be az erdélyi származású vitézek névsorának Hargitaváralja székely műzeumunk irattára részére való megszerezhetése iránt. Amennyiben ezt a szabályok lehetővé teszik, hisszük, hogy az Orsz. Vitézi Szék vezetősége kérésünket teljesíteni fogja.

A Gyóni Irodalmi Társaság 1940. évi február hó 7-én, a Pátria Klub dísztermében (Budapest, VI., Andrássy-út 45. II.) irodalmi délutánt tartott, amely alkalommal dr. Némegy Gyula tag tartotta meg székfoglalóját több értékes versét olvasva fel.

Székely jelmez bál. A SZEFE. és az EFE. háromszéki nemzetsége és a Székely Mikó-kollégium volt tanulóinak egyesülete február hó 6-án este Budapesten a MAC klubház összes termeiben hagyományos jókedvvel és sikerrel tartotta meg idei jelmezbálját.

A Csongrád Vármegye Vitézi Széke és Társadalmi Bizottsága téli előadássorozatában a szegedi vitézi székház nagytermében 1940. évi január hó 30.-án délután 6 óraker „Erdély“-ről megemlékezve ünnepi előadást tartott. Az ünnepély sorrendje ez volt: 1. Magyar Hiszekegy. 2. Megnyitó. Mondotta: dr. vitéz Meskó Zoltán székkapitány. 3. Molnár Anna (székely népballada). Kodály Zoltán. A magyarokhoz. Berzsenyi—Kodály. 4. A mai Erdély. Dr. Ábrahám Ambrus premontrei kanonok, a tanárképző főiskola igazgatója, egyetemi c. rk. tanár. 5. Himnusz. Az énekszámokat a tanárképző főiskola kamarakórusa adta elő. Vezényelt Szögi Endre főiskolai tanár.

Mérleg. Sebess Dénes „Új Románia földbirtokpolitiká“-jában megállapítja, hogy Trianon időpontjában a Romániához csatolt magyar területen még 47 0/0 föld volt a magyarság kezén, a román agrárreform után csak 8 0/0 maradt. Majdnem két és fél millió katasztrális hold veszteség a magyarság rovására. Mikor Erdélyben a román parasztság között felosztották a magyar egyházi birtokokat, Ma-

gyarországon csorbíthatlanul fennmaradtak a román egyház birtokai.

A magyargencsi ifjúság érdekes terve. Csengeri Háczy Egon elnöklete alatt serényen működő Magyargencsi Önképző és Sport Egyesület, már megkezdte az előkészületeket március 15-e méltó megünneplésére. Az ünnepség a szokottnál is szebb céllal zajlik le. Az ünnepség jövedelmét ugyanis „Az elnému't harangok“ hőségnek, Simándi Pálnak emlékére fordítják. Amint ismeretes, Simándi Pál erdélyi pap amikor látta, hogy az oláhság egyre húzódik s veszi a magyarság talpa alól a földet, berohant a templomába s félreverte a harangot. Zúgatta, zengette a harangot, hogy a magyarság ráébredjen a veszedelemre. Hiába: Erdély elveszett. A magyargencsi fiatalság most Simándi Pál harangját állítja fel Magyargencsen, erdélyi faragású haranglábakra. Minden nap meg akarják szólaltatni, hogy ezzel jelképezzék azt, hogy a kemenesaljai fiatalság történelmi felelősségét éli s dolgozni fog a „romlásnak indult hajdan erős magyar“ jövőjéért.

Amerikai magyar térkép. New-Yorkból jelentik. Ujfalussi Lonsocz István főmérnök, new-yorki szerk. irodánk vezetője, egy új magyar térképet készített annak bizonyítására, hogy Erdélyi föltétlenül vissza kell adni az anyaországnak. E térképről egy-egy másolatot most küld szét a világ államfőinek és miniszterelnökeinek. E térképet a világ nagyobb újságjaiban is megjelentetni fogja, hogy lássa mindenki, mily jogtalanul darabolták fel Magyarországot Trianonban.

Vajna Gábor orsz. gy. képviselő az erdélyi székelység ügyében interpellált a Házban. A székelység jövőjének biztosítását sürgette. Az egész Ház helyesléssel fogadta az interpellációt és annak elhangzása után sok kormánypárti üdvözölte a nyilas képviselőt.

A legmagyarabb halál? A „Csiki Lapok“-ból vesszük át a köv. sorokat. „Mi lehet a legmagyarabb halál? Az, amikor a saját fajtája végzi ki azokat, akik legérdemesebb munkásai voltak a nemzetnek. Elvádolni, bizalmatlansággal megsemmisíteni és üldözni a közösségünk munkásait: nálunknál senki alaposabban üzni nem tudja“. A cikk azután ismerteti Herczeg Ferenc „emlékezései“-ből Püszky Károly szomorú végzetét, akinek a legmagyarabb halált rendelte a sors, „mert a hazafiaknak viribus unitis sikerült elpusztítaniok egy ritka nemzeti értéket. Az utókor észbe kapott és felállította mellszobrát a Szépművészeti Múzeumban. Kinek dicsőségét és kinek szégyenét hirdeti ez!“

Helyreigazítás. Előző számunk 35 oldalán alulról a 4. sorban 1839 helyett „1939“, a 44. oldalon alulról a 8. sorban „Posta estélyen“ helyett „Pötsa estélyen“ olvasandó.

Lapunk fenntartásához 1940. febr. hóra hozzájárultak Ádám Éva 10, Sándor Erzsí 5., Szacsvey József dr. 10, Futásfalvi Vargyassy Márton 15 és Szotyori Dániel 250 pengővel. Hálás köszönettel nyugtázzuk.

Műfény foto. Dr. Gyulai Ferenc székely testvérünk legújabb könyve. A könyv, amint a neve is mutatja, a műfény melletti fényképezéssel foglalkozik. Megmutatja az utat, hogy miképen lehet olyan helyen, ahol természetes fény vagy nem áll rendelkezésre, vagy olyan gyenge, hogy mellette fényképezni nem lehetne, — műfény segítsé-

gével fényképezni. Ir a könyv a szobában történő, személyi felvételekről, csendélet felvételekről, színházi, mozi, báli és riport felvételekről. Bemutatja azokat a berendezéseket, amelyek a felvételekhez rendelkezésünkre állanak. A könyv sok rajzzal és igen szép felvételekkel támasztja alá mondanivalóit. Minden fényképező számára érdekes könyv. Ára: 1 P. Megrendelhető: Fotoélet kiadóhivatalában. Budapest, Margit krt. 34. A könyv ára 10 filléres bélyegegben is beküldhető.

Magyar Asszony-Kongresszus Budapesten. Az Egyesült Női Tábor, amely az országnak eddig harminchét legjelentősebb női egyesületét tömörítette közös vezetés alá, rendezi meg február 22—28-ig első országos kongresszusát Budapesten. A kongresszus honvédelmi, családvédelmi, gazdasági, háziipari, egészségvédelmi és nemzetnevelési kérdésekkel fog foglalkozni. Magyarruha bemutató és divattanácsadó is szerepel a kongresszus programján és az estéket műsoros előadások teszik változatossá. Kiemelkedő eseménye lesz a női kongresszusnak az erdélyi est.

Macartney tanár előadása Pannonia őslakóiról. A Magyar Történelmi Társulat febr. 3.-i felolvasó ülésén nagyszabású magyar nyelvű előadást tartott Carlile Aylmer Macartney, az oxfordi All Souls College kiváló tanára, az európai hírvű történész és nyelvtudós. Oknyomozó történelmi fejtegetésekben kimutatta, hogy az a feltevés, mint ha a magát Vlach, vagy a Blachnak nevező néptörzs a rómaiakkal állt volna faji közösségben és Pannoniában a római imperium idején már mint idetartozó népfaj élt volna, teljesen valószínűleg, s hogy sok esetben, még a teljesen hiteleseknek tekintett okiratszerű feljegyzések is csupán torzítva tüntetik fel az ezer esztendő előtti etnográfiai helyzetet. Megállapította, hogy a római korabeli pásztor nép a hegyeken túlról, tehát a későbbi Havas-földről szivároghatott át a Kárpátok medencéjébe, őslakoságnak tehát semmiesetre sem tekintendő.

Erdély térképe egy francia lapban. A Paris Midi febr. 2. számában háromhasábos cikk jelent meg. A feltűnést keltő cikket hatalmas térkép illusztrálja, amelyen fehér és fekete köröcskék ábrázolják a román és a magyar lakosság megoszlását. A fehér körök a román, a fekete körök a magyarok települését mutatják. 20 román körrel szemben 36 magyar kör van a magyar térképen. A legészakibbtól le a déli határfrontig csak fekete körök húzódnak a határ mentén. Kik Transsylvania benszüllöttei? kérdéssel kezdődik a cikk. „Sima, feketehajú, jellegzetes arcú, markáns székely magyarok, született lovas nép. Nagy hagyományörzők és még nagyobb hagyománytisztelők. Jobban megőrizték régi szokásaikat, őseik festői viseletét, mint a budapesti testvér fajta“. A cikk a továbbiak során ismerteti a székelyek viseletét, meglepően jól és színesen utal a kuçsmákra és zekékre. Majd így ír: A trianoni szerződés a magyar lakosság jogainak tiszteletbentartására volt alapítva, de a magyar gyűlöletéről közismert román nem tudta kielégíteni étvágát. A magyar köztisztviselőket a románok a trianoni békeszerződés után letették és románokkal cserélték ki. A földbirtokosok földjeit racionalizálták, kártalanítás fejében bonokat adtak nekik, de ezeknek az értékesítése lehetetlen volt az

adminisztráció bizantinusi ravaszkodása folytán, amely különben sem habozott nyomást gyakorolni a magyarokra. „Az erdélyi magyarok ma is nagyrészben nyomorban élnek“.

Erdélyi Hírek

Az Erdővidéki Bányaegetlet köpenci kőszénbányáját tudvalevőleg az oláhok 1916-ban szakszerűleg tönkretették és az üzemet, mely sok székelynek adott megélhetést, megszüntették. Időmultán egy német társaság újra megkezdte a bányaművelését, amelyet folytattak is egyideig, aztán elmentek a németek és pusztulásnak indult minden a kihalt bányatelepen. Ugyanez a német társaság több év elmúltával most újra felvette a munkát, az előkészületek folyamatban vannak és a tavasz folyamán német vezetéssel megindul az üzem ismét.

Nagyvárad — Erdély kapuja. Nyitogatják, csapkodják az ősi magyar várost a különböző rendeletek. Be kell jelenteni még a családi összejöveteleket is, estélyt, eljegyzést, esküvőt és bármily szórakozást. Ugyanis Nagyvárad Kolozsvárral és Máramarosszigettel együtt hadterületnek van nyilvánítva és akik a városnak katonai zónába eső területén laktak, azoknak febr. 1-ig új lakhatási engedélyt kellett kérniök, aki ezt elmulasztaná, haditörvényszék elé kerül.

Román petróleum. Az utolsó öt év alatt a román nyersolajtermelés csökkent, a belső fogyasztás pedig növekedett. 1939-ig évi 900.000 tonnát szállítottak Németországba, Csehországba 400.000 tonnát. A Harmadik Birodalom területére tehát 1,300.000 tonnát.

Kolozsvárt megalakult gróf Teleki Ádám szervezésével a magyar iparostársadalom összefogásával a Romániai Országos Magyar Iparosgyesület.

Nagybánya bányaváros egyik részét is katonai területnek minősítették a románok.

Romulus Rossu román újsá, író nemrégiben Magyarországon járt és a temesvári „Dácia“ c. lapban beszámolt tapasztalatairól és az itt élő román kisebbségek helyzetéről. Szerinte több mint száz-ezer román él nálunk, ebből Bpsten 3000. Románoknak minősítette a gr. kel. és gr. kath. vallásukat, Kárpátalja visszacsatolásával pedig még 30.000 románt juttatott Magyarországnak, holott Kárpátalja nemzetiségi adatai még nincsenek pontosan feldolgozva, 1910-ben azon a területen 11.387 románt mutatott ki a magyar népszámlálás. A cseh népszámlálás 1930-ban külön nem is tüntette fel a románokat, hanem az „egyéb“ rovatban cigányokkal stb. vegyesen 13.836-ban állapítja meg számukat. A román újságíró szerint Magyarországon 22 román felekezeti iskola van, ebből csak 3 olyan, hol román tanító tanít. Magyar hivatalos adatok szerint nálunk az elmúlt tanévben 10 román nyelvű elemi iskola működött 18 tanítóval és 999 növendékkel. De ha a román újságíró szerint a gr. kel. és gr. kath. híveket románnak számította, akkor Magyarországon 23 gr. kel. és 131 gr. kath. elemi iskola van jelenleg.

Bukarestben a nemzeti színház bemutatásra elfogadta Madách

Az ember tragédiája halhatatlan művét és 800.000 leit irányzott elő. A bemutató mégis elmaradt. „Túlságosan bizonytalan időkben élünk, nem tehetünk kockára közel egy millió leit.“ — Ezért maradt el! Óvatosság sohase árt.

Kolozsváron jan. hó 22-én kormányértekezlet volt, amelyen Vasu Alexandru indítványozta, hogy a csíki törvényszéket vonják ki a marosvásárhelyi tábla hatásköréből és csatolják a brassóihoz, mert Csík egész gazdasági élete Brassó felé irányul.

Temesvárról írják, hogy a német légihaderő tábornoka, Löhr Sándor, aki a temesvári hadapród iskola kiténtetett tanulója volt és a lengyelországi orosz hadosztály parancsnoka, Steinböck, aki mint lugosi főhadnagy esett orosz fogságba, Orsovát származtak. Mindkét bánsági származású katona rendkívüli felelősségteljes helyen játszik vezérszerepet. Steinböck nemrégiben román engedéllyel meglátogatta orsovai rokonait.

A kolozsvári polgármesteri hivatal belügyminiszteri rendeletre hivatkozva értesítette a kolozsvári egyházakat, színházakat és kulturális egyesületeket, hogy nem részesülhetnek városi segélyben, mert a köz. törvény értelmében ezek a tételek nem vehetők fel a költségvetésbe. Az érdekelt egyházak és közművelődési intézmények emlékiratban kéri a kormányt sérelmes intézkedése visszavonására.

A Szatmárnémetiben működő gubás ipartársulat jogi személyiségét arra való hivatkozással, hogy a társulatlak csak öt tagja maradt, a semmitőszék megvonta. Az ipartársulat székházát a tanonciskola céljaira átadták az államnak.

Községi Élet

Székely bál Felsőgallán. Január 13-án sikerült bált tartottak a bányavidék székelyei. Az érkezőket harisnyás rendezők fogadták. A bálozók hangulata pompás volt. Mindenki jól érezte magát. A rendezést egyszerű széke'y bányamunkások vállalták s amennyiben sikerült, az érdem az övék. Célunk az, hogy a munkásság között is megvillantsuk a székelység gondolatát s barátokat szerezzünk. Azt hiszem, sikerült is ez.

Udvarnokytól egy pompás vers jelent meg a jan. 15 i számban „Irigylem a haldokló finneket!“ címmel. Megrázó és szörnyen igaz az a mondata: „S mi mindig dalt, csak dalt küldünk nekik . . .“ t. i. az ottani testvéreinknek. Régóta hangoztatott felfogásom, hogy egy nyomorgó székely ember szájába kenyeret adni különb dolog, mint öt mázsa papírt teleírni puffogó és gurgulázó frázissal. Ebben lehet jószándék, de a cselekvést nem pótolhatja. — A rendezőség tehát elhatározta, hogy a bál tiszta jövedelmét — egyszázegy P-t, a bukovinai porrá égett csángok segítségére fordítja. Isten segítségével el is küldjük. Midőn a jószívű adakozóknak ezúton hálás köszönetet mondunk, kiemeljük D. Bajkó Andor bányafőfelügyelő nevét, aki 10 pengőt küldött a nemes célra.

Községünk megalakulás óta mindég arra törekedett, hogy segítsen elesett v. bajbajutott testvéreinken. Az állástalanoknak mun-

kát szereztünk. (Az Isten áldja meg azokat, kik ezt lehetővé tették!) Most tehát szélesebb körben kívánjuk ezt a feladatot szolgálni. Úgy éreztük, hogy ezzel kötelességet teljesítünk. Ezt tették és ezt tennék az otthoni véreink is.

Gallai Krónikás.

Gyömrő. A Hargitaváralja Jelképes Székely Község gyömrői Társközsége a Soponyai Halászkert nagytermében 1940. évi február hó 11-én d. u. 3 órai kezdettel falugyűlést tartott. A falugyűlést követőleg délután 6 órától a műkedvelőgárda Székely estét tartott a következő műsorral: 1. Székely himnusz. Énekelte Máthé Elvira és Tarsoly Erzsébet. 2. „Megyünk“. Dr. Komosy Kálmán. Szavalta: Rónaszéki Lujzika. 3. „István bá“. Török Sándor. Egy felv. Előadták: Julis: Sebestyén Ica, István bá: Fodor István. 4. Székely íróktól verseket adott elő: Zagoni Gyula. 5. Csürdöngölő. Eljárta az Erdélyi Férfiak Egyesületének tagja. 6. „Riadó“. Szavalta: Szigeti Rózsika. 7. „Góbéságok“. Elmondta: Bora Gyula. 8. „Ábris bá“ kizúzza az időt. (Egyfelvonásos.) Irta: Felei Fazekas Bertalan. Előadták: Ábris bá: Sebestyén Mihály. Bíró: Ferencz András. Ügyvéd: Nánai Gyula. Jegyző: Ifj. Sebestyén Albert.

Szombathely. A Hargitaváralja Sz. Község vas megyei Társközsége az évenként megtartani szokott farsangi-est helyett ezidén szükkőrű családias jellegű vacsorával egybekötött összejevetelt tartott 1940. február 2-án 20 órakor a Sabária étterem télikertjében.

Góbéságok

Székely és a zsidó. Vásárba vitte a Bekecsalji góbé kiérdemesült lovát, ha el tudná sütni valakinek. Nézik, nézik a járókelő atyafiak, árát is kérdezik... az atyafi agyba-főbe dicséri a „paripát“, hogy ilyen jó hamos, olyan jó háta... de hát sokat kér érte — nem megy a vásár. Arra vetődik egy kopott öreg zsidó teli zsákkal a hátán. Az atyafi megismeri, hogy ebbiza a szomszéd faluból való Citrom Hermán, aki csontot, rongyot, tollat, hamuzsirt s hasonló „rövidárúkat“ szokott összevenni a környék falvaiban.

— Eladho ez a lhó Minnyu bá...?

— Há' mé' vóna itt, ha nem vóna az!?

Nézi Hermán a táltost elől, hátul, jobbról, balról, még meg is jártatja, futtatja gazdájával...

— Oszthán nincs-e valami bhaja, amit itten nem lehet látni...?!

— Nincs ennek Hermán még annyi se, mind a körmök feketéje...!

Jó ló, nem kanca, hanem becstületes paripa e... má' régen tartom, s furtun furt használtam... soha semmi bajom nem volt evvel...!

— Hát azthán mit kér érte...?!

— Ebbiza éppeg olyan jó ló, mind amilyen ócsós nem sajnál maga se érte 8 bángót adni...? (bángó=bankó=10 frt.)

— Az nagyon sok! mert mán nem fiatal a ló...! de nhekem a múlt héten meg dhöglött a lovam és azért khell újat vennem...

de hogy látta khied, hogy komoly vevő vagyok — hát 4 bhangót adok érthe...!

Alkuszna... alkuszna a nagy melegben; a zsidó kétszer is elmegy, pedig a góbé már 2 bhangót is leengedett... megint visszajön... A székely törli az izzadságot magáról a nagy rábeszélés és szószaporítás között...

— No há' ha mindenképpen haza akarja vinni Hermán... me' há' én is sietek má' haza — a súly egye meg — itt a kezem behagyom 5 bhangóba, s adjon Isten j' egészséget...!

A zsidó hunyorogva belecsap a székely markába, kifizeti az 5 bhangót, s még egy deci masina pálinkát is fizet áldomásnak a laci-konyhában...!

— Hát most már azután mondja meg kied, hogy mhégis mi baja van a lónak...?!

— Nincs ennek Hermán az ég világán semmi se, csupádon csak az, hogy: *fára nem mász, égbe nem megy, kútba nem néz, s vasat nem eszik...!*

— No ettől még lehet használni... felelé Hermán s arra meg volt a vásár s mentek haza külön-külön a falujukba... Kevéssel rá találkozik a góbé a falujában Hermán-nal, aki egylovas koberes szekerén nyikorogva jött szembe az úton...! De más lóval, mint amit neki a multkori vásáron eladott...

— Adjon Isten jó napot Hermán! Há' maga hová megy ezzel az új lóval...?!

A zsidó megállítja szekerét... köp egyet a pipája mögül...:

— No az Isten akárhova tegye kiedet lovával együtt...! de megjártam vhele...! Mikor be fogtam nem akart menni csak khőtőféken, a Nyárád hídján át akartam hajtani, nem ment, csak ha vezettem, mikor a Wácmán hegyre fel akartam menni, tholni kellett, lefelé meg thartani... az Isten pusztítsa el... — Eladtam a Makfalvi vhasárban, 6 bhangót kaptam érte... s ezt a lovat vettem!... Hát mért nem mondta akkor khied, hogy olyan fhortélyos...?

A székely nagyot kacagott a zsidó bosszúságán...

— Hisze' én mondtam ahajt magának akkó, hogy az a varasgyék „fára nem mász“ (*hidon nem megy át*), „égbe nem megy“, (*hegyre fel nem akar menni...*), „kútba nem néz“ (*meredek lejtőn makrancos*) és „vasat nem eszik“ (*nem tűri a zablát, csak a kötőféket...*)

— Hhm! hát ha hegyre fel thólta, lefelé thartotta, hidon vhezette, akkor mikor ült fel mhaga a szhekérre...?!

— Mikor — *étettem...!* felelte hahotázva a góbé.

Páll Andor.

Bírószágon. Hát megértett-e és megnyugszik az ítéletben István bá'?

— Hát instálom, tekéntetes járásbíró úr, meghalt Mátyás király...

— Hogy érti ezt? — pattan fel a bíró.

— Eltemették...

Tamás Károly.